

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za oktobar 2013.

Kingdom of the Netherlands

<http://serbia.nlembassy.org/>

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Holandije.

*Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Ambasade Kraljevine Holandije.*

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta, finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

*Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.*

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA.....	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	8
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	11
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	12
	REGULATORNA TELA.....	12
	DRŽAVNI ORGANI.....	16
V	PROCES DIGITALIZACIJE	18
VI	PROCES PRIVATIZACIJE.....	19
VII	ZAKLJUČAK.....	20

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Prema pisanju „Blica”, dopisniku ovog dnevnog lista Gvozdenu Zdraviću uručen je otkaz u Javnom preduzeću „Poslovni centar”u Aleksandrovcu, gde je od aprila ove godine bio zaposlen kao informatičar. U obrazloženju rešenja, kao razlog za otkaz navodi se to što je u vreme dok se nalazio na bolovanju pisao za „Blic”. Prema Zdravićevoj izjavi, u pitanju je osveta lokalnih moćnika zbog toga što je u svojim tekstovima ukazivao na brojne malverzacije u Župi. Rešenje o otkazu potpisao je direktor „Poslovnog centra” Milutin Radičević, za koga Zdravić tvrdi da je jedan od saradnika Jugoslava Stajkovca, predsednika opštine Aleksandrovac, u „nečasnim radnjama”. Gvozden Zdravić je o ovom slučaju obavestio inspekciju rada. Inače, isti dopisnik „Blica” u poslednjih 15 dana dva puta se obraćao policiji u Aleksandrovcu tražeći zaštitu za sebe i svoju porodicu zbog učestalih pretnji, što je potvrdio i Miljan Petrović, načelnik Policijske uprave. Prema pisanju „Blica”, dan pre nego što mu je uručeno rešenje o otkazu Zdraviću je zabranjeno da prisustvuje sednici lokalne Skupštine. Govoreći o tom događaju, Zdravić je naveo da je došao u zgradu opštine Aleksandrovac kako bi pratio sednicu, ali mu je radnik obezbeđenja zabranio da uđe, uz obrazloženje da to čini po naređenju Tomislava Savkovića, predsednika Skupštine, jer piše o aferama u Župi. Nakon toga, Zdravić je sreo Mihajla Milića, odbornika „Pokreta za Župu”, koji ga je posavetovao da pripazi na sebe i svoju decu. Kako piše „Blic”, nedelju dana pre ovog događaja Zdravića je i jedan od poznanika upozorio da bude oprezan, jer je čuo da će „biti likvidiran zbog pisanja o lokalnoj vlasti”. „Klub novinara Župe” povodom ovog događaja oglasio se saopštenjem u kome se navodi da u Župi već deset godina vladaju medijski mrak i tortura koju sprovode Jugoslav Stajkovac i njegovi saradnici, te da je Gvozden Zdravić više puta fizički napadan zbog ukazivanja na mahinacije.

U skladu sa odredbama Zakona o radu, poslodavac može zaposlenom da otkáže ugovor o radu ako za to postoji opravdani razlog koji se odnosi na radnu sposobnost zaposlenog, njegovo ponašanje i potrebe poslodavca, uključujući i to da zaposleni zloupotrebi pravo na odsustvo zbog privremene sprečenosti za rad. S druge strane, Zakon o javnom informisanju propisuje da je javno informisanje slobodno, u interesu javnosti i da kao takvo ne podleže cenzuri. U skladu sa odredbama navedenog zakona, niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, naročito zloupotrebom državnih ili privatnih ovlašćenja, zloupotrebom prava ili na bilo koji drugi način podesan da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Takođe, niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. U konkretnom

slučaju mogu se postaviti dva pitanja. Prvo bi bilo da li je Zdravić zloupotrebio pravo na odsustvo zbog privremene sprečenosti za rad, i drugo, da li je poslodavac, čak i ako je razlog za otkaz ugovora o radu osnovan, zapravo izvršio zabranjenu zloupotrebu prava na otkaz ugovora o radu u cilju ograničavanja slobode javnog informisanja, odnosno ograničavanja slobodnog protoka ideja, informacija i mišljenja. Sumnju da se radilo o ovoj drugoj stvari pobuđuju kako izjave samog Zdravića, tako i saopštenje lokalnog „Kluba novinara Župe”. Ono što je nesporno jeste to da teme o kojima je Zdravić izveštavao, konkretno, malverzacije u javnom sektoru u Aleksandrovcu, svakako predstavljaju, u skladu sa Zakonom o javnom informisanju, ideje, informacije i mišljenja o pojavama i događajima o kojima javnost ima opravdani interes da zna, koje se u medijima objavljuju slobodno. U vezi sa informacijom da je Gvozdenu Zdraviću bilo zabranjeno prisustvo sednici lokalne Skupštine, nesporno je da Zakon o javnom informisanju predviđa da su organi lokalne samouprave obavezni da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila, te da je takva zabrana u direktnoj suprotnosti sa izričitom zakonskom odredbom. Takođe, pretnje kojima je Zdravić bio izložen mogle bi se kvalifikovati kao najteži oblik ugrožavanja sigurnosti, budući da se radi o licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja i da su te pretnje iznete upravo u vezi sa poslovima koje obavlja. Zaprećena kazna za takvo krivično delo je od šest meseci do pet godina.

1.2. Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) u oktobru je „izrazilo zabrinutost zbog odnosa predsednika Srpske napredne stranke i prvog potpredsednika Vlade Republike Srbije Aleksandra Vučića prema Radio-televiziji Vojvodine, posebno u svetlu početka javne rasprave o Nacrtu zakona o javnim servisima”. Naime, kako se u saopštenju NDNV-a navodi, posle pobe Srpske napredne stranke na opštinskim izborima u Vrbasu, Vučić je u direktnom uključenju u Vojvođanski dnevnik, izjavio da „po Televiziji Vojvodine“ pobjeda njegove stranke nije bila očekivana. On se zatim ciničnim tonom izvinio Televiziji Vojvodine što je SNS pobedila na izborima. Na komentar novinarku da razume da je to za njega „vrlo emotivno veče”, Vučić joj je odgovorio da veče jeste emotivno ali posebno za Televiziju Vojvodine, koju je na taj način direktno optužio da je navijački pratila lokalne izbore u Vrbasu. NDNV je u svom saopštenju ukazao i da je Vučić više puta pozivao građane Srbije da ne plaćaju pretplatu za javne medijske servise, što je uticalo na pad naplate i finansijske teškoće sa kojima se i RTS i RTV suočavaju.

Zakon o javnom informisanju predviđa da je javno informisanje slobodno, u interesu javnosti i da ono ne podleže cenzuri. Takođe, u skladu sa odredbama istog zakona, niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja nijednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Zakonom o radiodifuziji predviđeno je da programima koji se proizvode i emituju u okviru javnog radiodifuznog servisa mora da se obezbedi raznovrsnost i izbalansiranost sadržaja kojima se podržavaju demokratske vrednosti. Istim zakonom predviđeno je i da su nosioci javnog radiodifuznog servisa dužni da obezbede da programi koji se proizvode i emituju, a posebno programi informativnog sadržaja, budu zaštićeni od bilo kakvog uticaja vlasti, političkih organizacija ili centara ekonomske moći. U konkretnom slučaju, optužbe da program javnog servisa nije „izbalansiran”.

odnosno, još gore, da je navijački, posebno kada dolaze od potpredsednika Vlade i prvog čoveka najjače stranke u vladajućoj koaliciji, nesumnjivo predstavljaju pritisak usmeren na promenu uređivačke politike javnog servisa, i to pritisak koji pretili da onemogući javni servis u ostvarivanju svoje zakonske obaveze da bude slobodan od uticaja vlasti.

1.3. Gradonačelnica Smedereva Jasna Avramović, na konferenciji za štampu održanoj 2. oktobra, najavila je da će grad Smederevo tužiti sve novinare koji su pisali o epidemiji u tom gradu u vreme manifestacije „Smederevska jesen”. Jasna Avramović tvrdi da je grad dobio izveštaj Zavoda za zaštitu javnog zdravlja Požarevac, u kome, kako ona navodi, stoji da nije bilo epidemije trovanja hranom, kao i da ono što se 9. i 10. septembra dešavalo u gradu ne može biti povezano sa „Smederevskom jeseni”. Dnevni list „Novosti” preneo je da je Zavod za javno zdravlje Požarevac saopštio da su mikrobakteriološke analize stolice dva pacijenta pokazale prisustvo rota virusa koji bi mogao biti uzročnik epidemije, ali da je zbog malog broja uzoraka poslatih na virusološku analizu bilo nemoguće odrediti izvor i put prenošenja zaraze. Takođe, epidemiolozi nisu mogli grupisati obolele po mestu konzumiranja i vrsti namirnica i povezati sa manifestacijom. Epidemija je odjavljena 1. oktobra sa zvanično 68 registrovanih obolelih. Podsetimo, mediji su 9. i 10. septembra prenosili da se zdravstvenim ustanovama u Smederevu javilo preko 400 ljudi koji su se žalili na mučninu, povraćanje, dijareju i dehidraciju. Gradonačelnica Smedereva sada tvrdi da su naslovi u medijima bili „prejaki za ono što se zaista dogodilo”, kao i da mnogo ljudi nije došlo na „Smederevsku jesen” zahvaljujući pogrešnim informacijama, te da je broj posetilaca bio oko 30 odsto manji od očekivanog. Ona je izjavila da je time naneta šteta gradu i manifestaciji a da će o odgovornosti za štetu svoju reč dati sudovi. Gradonačelnica kaže i da su lavinu pokrenule izjave direktora Opšte bolnice Gorana Kuljanina i načelnice dečjeg odeljenja Slavice Anđelković, inače iz Ujedinjenih regiona Srbije koji su opozicioni u Smederevu, ali je rekla da ne zna da li je sve povezano sa politikom.

Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da je javno informisanje slobodno i u interesu javnosti. Zakon izričito predviđa da se u javnim glasilima slobodno objavljuju ideje, informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima o kojima javnost ima opravdani interes da zna i bez obzira na način na koji je informacija pribavljena. U konkretnom slučaju, interes javnosti da bude obavestena o epidemiji, koja je u Smederevu nesporno bila proglašena, ne bi smeo biti doveden u pitanje. Takođe, izveštaj Zavoda za javno zdravlje Požarevac zbog malog broja uzoraka zapravo ne daje nedvosmislen odgovor na pitanje šta je bio izvor i kakav je bio put prenošenja zaraze. U navedenom smislu, najava gradonačelnice Smedereva da će ovaj grad tužiti sve novinare koji su uopšte pisali o epidemiji ne može se tumačiti drugačije nego kao otvoreno zastrašivanje i direktno ograničavanje slobode javnog informisanja. Pretnje tužbama u Smederevu predstavljaju još jedan primer nedopustive prakse organa velikog broja lokalnih samouprava u Srbiji da se, umesto da poštuju zakonsku obavezu da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila,

služe najrazličitijim mehanizmima i sredstvima, uključujući i bezočno zastrašivanje, kako bi ono o čemu mediji izveštavaju kontrolisali i slobodan protok ideja, informacija i mišljenja ograničili.

2. Sudski postupci

2.1. Krajem oktobra u Višem sudu u Zrenjaninu zakazano je prvo ročište u postupku koji potpredsednik Skupštine Vojvodine Milivoje Vrebalov vodi protiv novinarkе i glavne urednice „Novobečеjskog informatora” Nevena Subotić. Prema navodima iz tužbe, Nevena Subotić je Vrebalovu povredila čast i ugled objavljivanjem teksta pod naslovom „Za bivšeg predsednika deset puta veća plata od prosečne”. Subotićeva je, navodno, objavila „brojne i besmislene opstužbe” o primanjima Vrebalova koja su mu bila isplaćena u skladu sa zakonom i u ukupnom mesečnom iznosu od oko 100.000 dinara. U spornom tekstu navodi se da je prosek Vrebalovih primanja tokom 2012. godine bio 240.000 dinara, a dnevnice 60.000 dinara. Subotićeva, koja je u Skupštini opštine Novi Bečej zadužena za odnose s javnošću, napisala je da je Vrebalov, kao predsednik opštine, za 85 radnih dana imao 48 domaćih i 15 inostranih dnevica i da je samo 22 radna dana proveo u kancelariji predsednika opštine. Pored ovih podataka, objavila je i da je za telefonske račune bivšeg predsednika opštine u 2012. godini plaćeno 274.568 dinara, a u 2011. godini 236.984 dinara. U izjavi koju je Nevena Subotić dala „Tanjugu” navodi se da je podatke o primanjima Vrebalova, bivšeg predsednika opštine Novi Bečej i pokrajinskog poslanika, objavila na osnovu zvaničnih informacija dobijenih iz opštinske službe računovodstva.

Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da su novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila, koji su pre objavljivanja s pažnjom primerenom okolnostima mogli utvrditi neistinitost ili nepotpunost informacije, solidarno odgovorni za materijalnu i nematerijalnu štetu prouzrokovanu objavljivanjem informacije. U konkretnom slučaju, sud bi morao da utvrdi da li su konkretne informacije tačne ili ne. Međutim, čak i ukoliko bi se utvrdilo da informacija nije tačna, kako to Vrebalov tvrdi, osnov za isključenje odgovornosti novinarkе postoji imajući u vidu da su podaci dobijeni iz opštinske službe računovodstva. Naime, u skladu sa odredbama Zakona o javnom informisanju, novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila ne odgovaraju za štetu ako je neistinita ili nepotpuna informacija verno preneta iz dokumenta nadležnog državnog organa. Navedeno tim pre, ako se ima u vidu da su u skladu sa odredbama Zakona o javnom informisanju nosiocima državnih i političkih funkcija ograničena prava na zaštitu privatnosti koja imaju lica na koja se odnosi informacija, ako je informacija važna za javnost s obzirom na činjenicu da lice na koje se odnosi informacija vrši određenu funkciju.

2.2. Apelacioni sud u Beogradu pravosnažno je osudio na višemesečne uslovne kazne zatvora trojicu navijača fudbalskog kluba „Partizan” zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti novinarkе i urednice „Insajdera” Brankice Stanković pretnjama koje su joj uputili tokom fudbalske utakmice Partizan –

Šahtjor 16. decembra 2009. godine. Pravosnažnom sudskom presudom Goran Klještan i Aleksandar Perišić kažnjeni su sa 10 meseci zatvora, uslovno na četiri godine, zbog krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti. Za isto delo Milanu Guduriću potvrđena je kazna od godinu dana zatvora, uslovno na pet godina. Osuđeni su jer su joj skandiranjem pretili smrću uzvikujući parolu: „Otrovna si kao zmija, proći ćeš kao Ćuruvija!“. Prvostepena presuda ukinuta je u delu u kojem su trojica navijača bila osuđena za nasilničko ponašanje i u odnosu na njih suđenje će se ponoviti. Ukinuta je presuda Draganu Đurđeviću, koji je bio osuđen na 10 meseci zatvora, uslovno na četiri godine, Nemanji Odaloviću, koji je bio osuđen na 10 meseci zatvora, uslovno na tri godine i Nemanji Bogdanoviću, koji je bio osuđen na šest meseci zatvora, uslovno na pet godina. Apelacioni sud je našao da je prvostepeni sud propustio da jasno i precizno odredi radnje ova tri lica i njima prouzrokovanu posledicu, čime su povređene odredbe krivičnog postupka.

Novinarka i autorka „Insajdera“ Brankica Stanković, od navedenih događaja je pod dvadesetčetvoročasn timer policijskim obezbeđenjem već gotovo pune četiri godine. Obezbeđenje joj je određeno nakon procene nadležnih da joj je ugrožena bezbednost. Imajući u vidu ovu činjenicu, a i to da se u poslednje vreme beleže sve češći napadi na novinare, čini se da je Apelacioni sud u Beogradu morao da pošalje jasniju poruku o nedopustivosti ugrožavanja bezbednosti novinara. Nažalost, nakon gotovo četiri godine, novinarka i dalje živi pod dvadesetčetvoročasn timer obezbeđenjem, a oni koji su joj pretili bivaju osuđeni na uslovne kazne ili im se presude ukidaju. U međuvremenu, „Insajder“ o nemoći države da se obračuna sa ekstremnim navijačkim grupama ostaje i dalje aktuelan kao i prvog dana, a tvrdnje najviših državnih funkcionera da će se Srbija obračunati sa kriminalcima u navijačkim redovima i dalje nisu praćene konkretnim i delotvornim akcijama.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o radiodifuziji

Savet Republičke radiodifuzne agencije (RRA) je 25. oktobra 2013. godine objavio Javni konkurs za izdavanje dozvole za emitovanje TV programa za teritoriju Republike Srbije. Posle neuspešnog prethodnog javnog konkursa okončanog odlukom Saveta RRA od 13. septembra 2013. godine, kojom je ovo telo odbilo prigovore „Kopernikus cable network“ d.o.o. iz Niša i „Nova.rs Television“ d.o.o. iz

Beograda, izjavljene na Rešenje Saveta od 9. avgusta 2013. godine da se ne dodeli dozvola za emitovanje televizijskog programa na nacionalnom području, Savet RRA je ponovo raspisao konkurs za nacionalno televizijsko pokrivanje. Uslovi konkursa su nešto drugačiji, što međutim sam konkurs ne čini ništa manje kontroverznim. Pre svega, medijskom tržištu je drastično opala vrednost, a opalo je i interesovanje investitora za ulaganje u medijski sektor. Takođe, budući da je Savet RRA na prethodnom konkursu već doneo odluku da niko od kandidata koji su se na konkurs prijavili ne zaslužuje da dobije dozvolu, postavlja se pitanje koji su to novi kandidati koji bi mogli da se prijave na ponovljeni konkurs, odnosno šta je to bitno drugačije što bi Kopernikus ili Nova mogli da ponude ovog puta. No čak ako sve ovo i ostavimo po strani, ostaje činjenica da je RRA grubo prekršila proceduru i, uz materijalne manjkavosti koje ovaj konkurs prate, dovela u pitanje legalnost i legitimnost celog postupka. O čemu se zapravo radi?

Prvo, član 49. stav 2. Zakona o radiodifuziji propisuje da se javni konkurs obavezno raspisuje kada na osnovu Plana raspodele radio frekvencija postoje mogućnosti za izdavanje novih dozvola za emitovanje programa. Ono što je bio neophodan uslov za raspisivanje konkursa jeste bilo donošenje novog Pravilnika o planu raspodele. Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija objavilo je taj pravilnik 25. oktobra u Službenom glasniku, ali je on stupio na snagu tek 2. novembra. Ovo praktično znači da 25. oktobra, kada je konkurs raspisan, uopšte nisu bili ispunjeni zakonom predviđeni uslovi za njegovo raspisivanje, budući da Pravilnik o planu raspodele na koji se konkurs oslanja još nije bio na pravnoj snazi. Međutim, činjenica da je Savet RRA bio u tolikoj žurbi da raspiše konkurs, umesto da sačeka osam dana koliko je bilo neophodno da protekne da bi Pravilnik stupio na snagu, samo je deo problema.

Druga sporna okolnost tiče se uslova za nacionalno pokrivanje koji se odnose na obavezu da se kvalitetno televizijsko pokrivanje obezbedi za najmanje 60% populacije. Naime, novi konkurs je raspisan za samo 21 frekvenciju, umesto 33, koliko ih je imala nekadašnja mreža K5 za koju je bio raspisan prethodni, neuspeli konkurs. Deo frekvencija nekadašnje mreže K5 prebačen je u Aneks 4 Plana raspodele i koristiće se za potrebe proširenja Inicijalne mreže za digitalno emitovanje, o čemu ćemo detaljnije pisati u delu posvećenom digitalizaciji. Ono što je sporno jeste to da li nova mreža, koja se sastoji od samo 21 frekvencije, zaista može da bude nacionalna, odnosno da li zaista može da obezbedi kvalitetno televizijsko pokrivanje za najmanje 60% populacije Republike Srbije, kako to zahteva Zakon o radiodifuziji.

Takođe, od 21 frekvencije koje su predmet javnog konkursa, najmanje šest je sporno. Naime, javni konkurs raspisan je za tri frekvencije za koje već postoje izdate dozvole koje koriste drugi korisnici i koje, shodno Registru Republičke agencije za elektronske komunikacije (RATEL), važe sve do 16. juna 2015. godine. Nosilac predmetnih dozvola je JP „Emisiona tehnika i veze”, a radi se o frekvencijama kojih se RTS odrekao krajem 2010. godine. Čak i ako zanemarimo na trenutak činjenicu da čitav

postupak u kojem je RATEL RTS-ove dozvole izdao JP „Emisiona tehnika” nije imao jasno utemeljenje u zakonu, rokovi važenja tih dozvola, koji ističu 16. juna 2015. godine, nisu nešto što se kod raspisivanja ovog konkursa moglo zanemariti. Konkurs je, dakle, raspisan za frekvencije koje su po važećim javnim registrima zauzete još godinu i po dana.

Ali, ni ovo nije kraj. Još dve frekvencije koje su se našle u javnom konkursu takođe su sporne. Jedna od njih ranije je pripadala emiteru *Super TV*, koji je bio jedini komercijalni emiter za teritoriju Autonomne pokrajine Vojvodina. Kada je *Super TV-u*, još 2009. godine, oduzeta dozvola za emitovanje, ta frekvencija je, između ostalih, ostala upražnjena i do sada je bila u Aneksu 3 Plana raspodele, gde su se nalaze frekvencije namenjene eksperimentalnom digitalnom emitovanju. Postavlja se pitanje, ako je ta frekvencija ranije bila upražnjena, zašto RRA još od 2009. godine nije po članu 49. stav 2. Zakona o radiodifuziji, na koji se sada poziva kad raspisuje nacionalni tender, raspisala novi tender za pokrajinsko pokrivanje u Vojvodini? Podsećamo, i još uvek važeća Strategija razvoja radiodifuzije do 2013. godine ukazuje da član 47. Zakona o radiodifuziji predviđa postojanje komercijalnih stanica sa pokrajinskim pokrivanjem, odnosno da je postojanje komercijalnih pokrajinskih emitera zakonska obaveza. Ovo znači ili da je RRA od 2009. godine svesno kršila zakon time što nije raspisivala konkurs za komercijalnog emitera za teritoriju Vojvodine, ili da ga krši sada, ako je sporna frekvencija tek sada postala slobodna, time što tu frekvenciju prenamenjuje za nacionalno pokrivanje umesto da je iskoristi za pokrajinsko.

Jedna od frekvencija za koje je konkurs sada raspisan, do nedavno je pripadala emiteru *TV Zona* iz Niša. Imajući u vidu stav RRA da se konkurs „uvek raspisuje” kada se uprazne frekvencije, što je bio ključni argument kojim je ova agencija pravdala raspisivanje i prethodnog, neuspešnog konkursa za nacionalno pokrivanje iz aprila ove godine, nužno se postavlja pitanje zašto RRA selektivno primenjuje zakon, odnosno zašto ga primenjuje na način da raspisuje nacionalni konkurs, a ne raspisuje lokalni u Nišu ili pokrajinski u Vojvodini.

Poseban kuriozitet predstavlja činjenica da se na konkursu našla i frekvencija/lokacija Pljačkovica. Radi se, naime, o brdu iznad Vranja koje predstavlja radioaktivno područje još od NATO bombardovanja 1999. godine i sa kojeg se signal samo reemituje sa niže lokacije, što dodatno dovodi u sumnju kapacitet nove mreže i njen potencijal da obezbedi kvalitetno televizijsko pokrivanje za najmanje 60% populacije Republike Srbije.

Nužno se nameće zaključak da je RRA raspisivanjem novog konkursa samo mesec dana nakon neslavnog okončanja prethodnog, te, pri tom, njegovim raspisivanjem u nepotrebnoj žurbi i bez važećeg pravnog osnova, na mreži koja teško da će stvarno obezbediti nacionalno pokrivanje, a koja obuhvata

frekvencije koje su ili već izdate nekom drugom ili su originalno bile namenjene za druga pokrivanja, prevazišla samu sebe i dodatno urušila kredibilitet nezavisne regulacije radiodifuznog sektora.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. Zakon o elektronskim medijima i Zakon o javnim medijskim servisima

U oktobru je održana javna rasprava o Nacrtu zakona o elektronskim medijima i Nacrtu zakona o javnim medijskim servisima. Od dana kada su ti nacrti objavljeni, oni su izazivali brojne kontroverze i nejasnoće, naročito u pogledu autorstva nad tekstovima. Podsećamo da je Nacrt zakona o javnim medijskim servisima najpre u avgustu objavljen na Internet stranici Ministarstva kulture i informisanja, da bi posle reakcije stručne javnosti bio povučen. Potom je formirana Radna grupa, koju su činili eksperti i predstavnici RTS-a i RTV-a, koja je izradila novi Nacrt a koji je potom u toku oktobra upućen u javnu raspravu. Za taj nacrt može se istaći da je značajno bolji od onog koji je prezentovan javnosti u avgustu. Ipak, zadržan je budžetski način finansiranja, što je rešenje koje je isključivo politički motivisano, budući da je struka gotovo jednoglasno bila protiv. Više puta smo i u ovim izveštajima upozoravali da model finansiranja javnih servisa iz budžeta nije adekvatan za Srbiju, jer preti da dodatno smanji uređivačku nezavisnost javnih servisa, odnosno da omogući veći uticaj politike na njih. Takođe, uzimajući u obzir neophodnost da Srbija obuzda svoj rastući budžetski deficit, pitanje je i koliko će budžetsko finansiranje RTS-a i RTV-a uopšte biti izdašno, odnosno dovoljno. I učesnici u javnoj raspravi gotovo jednoglasno su istakli da budžetsko finansiranje javnih servisa nije dobro rešenje, te se sada postavlja pitanje kakvo rešenje će i s kojim obrazloženjem nadležno ministarstvo uputiti pred vladu, odnosno vlada pred skupštinu.

Nacrt zakona o elektronskim medijima pratile su još veće kontroverze. Naime, ni po okončanju javne rasprave ne zna se ko je autor pojedinih zakonskih rešenja. Ekspertska radna grupa koja je formirana u jesen prošle godine radi pisanja Nacrta zakona o elektronskim medijima, svoj rad završila je krajem aprila. Deo članova Radne grupe potpisao je integralni tekst Nacrta u kome su bile sadržane i odredbe o javnim servisima, dok je druga grupa potpisala dva odvojena nacrta. Nacrt zakona o elektronskim medijima koji se našao u javnoj raspravi u dobroj meri je drugačiji od obe potpisane verzije, a u nekim delovima direktno protivureči i Nacrtu zakona o javnom informisanju (odredbe o medijskoj koncentraciji, na primer). Zbog toga i ne čudi veliko nepoverenje javnosti i eksperata koji su bili uključeni u nastanak svih ovih zakonskih tekstova. Verovatno je to razlog zašto je tokom javne rasprave pristiglo preko 200 stranica komentara, sugestija i predloga za unapređenje predloženog teksta. Jako je nezahvalno dati jasnu i nedvosmislenu ocenu kvaliteta ovog nacrta. Tekst u nekim delovima zaista uvodi novine koje rešavaju neke od problema koji su se javili u desetogodišnjoj primeni još uvek

važjećeg Zakona o radiodifuziji. S druge strane, na brojnim mestima odudara od intencije da se zastareli zakonodavni medijski okvir modernizuje u skladu s prihvaćenim evropskim standardima i uvodi ograničenja koja su daleko rigidnija od važjećeg zakona. Stoga, ako bi Nacrt u ovom obliku postao zakon, on ne samo da ne bi pospešio slobodu izražavanja u Srbiji nego bi u potpunosti obesmislio najavljene medijske reforme. U međuvremenu, i u samom Ministarstvu kulture i informisanja nadležnom za oblast medija došlo je do velikih personalnih promena, pa su se novi ministar i njegov tim našli u nezahvalnoj poziciji da donose odluke o nacrtima zakonskih tekstova za čije nastajanje nisu odgovorni. Prevladao je stav da sporni nacrt ipak treba da uđe u javnu raspravu, pre svega iz razloga što se sa usvajanjem medijskih zakona kasni već više od pola godine, te da je to kašnjenje negativno ocenjeno i u Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije. Pored toga, na Ministarstvu je sada još teži zadatak – da sve komentare sistematizuje, i opravdane uvaži, kako bi Nacrt bio primeren intenciji da modernizuje i reformiše sektor elektronskih medija u Srbiji.

2. Zakon o javnom informisanju i medijima

Na marginama javne rasprave o Nacrtu zakona o elektronskim medijima i Nacrtu zakona o javnim medijskim servisima, Ministarstvo kulture i informisanja najavilo je da će se Nacrt zakona o javnom informisanju i medijima uskoro naći pred vladom, jer je tekst u velikoj meri usklađen sa primedbama koje su došle iz Brisela, kao i sa onima koje su na Nacrt, koji je u javnoj raspravi bio još proletos, imala nadležna ministarstva. Ono što je evidentno jeste to da je teško očekivati da će se svi medijski zakoni pred parlamentom naći u paketu. Ostaje nada da će bar Zakon o javnom informisanju biti usvojen do kraja godine, a imajući u vidu činjenicu da bi projektno finansiranje trebalo da počne da se implementira već od početka 2014. godine, i da je to i godina u kojoj bi trebalo da se okonča privatizacija još uvek neprivatizovanih državnih medija.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Republička radiodifuzna agencija (RRA)

1.1. Aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije bavili smo se i u delu ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji.

1.2. Republička radiodifuzna agencija objavila je Izveštaj „Zaštita dece i omladine i označavanje programskih sadržaja kod nacionalnih emitera”. Izveštaj pokriva period januar – april 2013. godine i ima za cilj da pokaže koliko su nacionalni TV emiteri poštovali obaveze iz Zakona o radiodifuziji koje se odnose na zaštitu dece i omladine od neprikladnih programskih sadržaja koji mogu da ugroze njihov fizički, mentalni i moralni razvoj. Zakonski okvir za ovo istraživanje čine član 8, član 19. i član 68. Zakona o radiodifuziji. Članom 8. Zakona propisano je da Agencija obavlja poslove koji se odnose na preduzimanje mera u oblasti radiodifuzije u cilju zaštite maloletnika. Članom 19. Zakona precizirane su nadležnosti RRA u pogledu zaštite maloletnika, pa je tako predviđeno da se Agencija o zaštiti i poštovanju dostojanstva ličnosti maloletnika u programima radija i televizije stara tako što donosi opšteobavezujuće uputstvo, a naročito tako da obezbedi da programi koji mogu da naškode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloletnika ne budu dostupni, izuzev kada vreme emitovanja ili tehnički postupci (uslovni pristup) obezbeđuju da maloletnici, po pravilu, nisu u prilici da ih vide ili slušaju. U tom smislu RRA je još 2007. godine usvojila Opšte obavezujuće uputstvo (Kodeks ponašanja emitera), čiji se jedan deo odnosi na zaštitu dece i omladine, a 2012. godine i posebno Opšte obavezujuće uputstvo o ponašanju emitera u vezi sa emitovanjem programskih sadržaja koji mogu da naškode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloletnika. Član 68. Zakona propisuje opšte programske standarde, od kojih se neki izričito tiču maloletnika. Emiteri su, naime, shodno toj odredbi, dužni da doprinose podizanju opšteg kulturnog i sazajnog nivoa građana, ali i da ne emituju programe čiji sadržaji mogu da škode fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju dece i omladine, odnosno da takve programe jasno označe, a ukoliko ih emituju, da to čine samo između 24,00h i 06,00h. Istim članom emiteri su obavezani i da strane programe namenjene deci predškolskog uzrasta emituju sinhronizovane na srpski jezik ili jezike nacionalnih i etničkih zajednica.

Analiza konstatuje da je označavanje programskih sadržaja oznakom za uzrast postala praksa nacionalnih emitera, ali da je to označavanje u određenom broju slučajeva neprikladno, naročito u slučaju rijaliti programa. Označavanje koje su koristili emiteri odnosilo se na kategorizaciju programa pogodnog za starije od 12, 14, 16 i 18 godina (što je preporuka u Kodeksu ponašanja emitera), dok su pojedini emiteri koristili i oznake koje ukazuju da je program podoban za starije od 13, 15 i 17 godina. U izveštaju se naročito apostrofiraju rijaliti programi: „Farma”, „Preljubnici” i „Trenutak istine” (koji su emitovani na *TV Pink*), „Veliki brat” (koji je emitovan na *TV B92*), „Porodične tajne” (koje su emitovane na *TV Prva*) i „Luda kuća” (koja je emitovana na *TV Happy*). Najveći broj zamerki se odnosi na označavanje ovih programa i vreme prikazivanja. Kao primer se navodi rijaliti program „Farma” koji je, kada je emitovan u dnevnom terminu, skoro uvek označavan sa oznakom 12, bez obzira što je sadržavao psovke, vulgarni govor i svađe na granici fizičkog obračuna. Takođe, programi „Preljubnici” i „Trenutak istine” prepoznati su kao pogrešno označeni, uz naznaku da je bio sporan i termin njihovog prikazivanja. Podsetićemo da su upravo ovi programi bili povod da Savet RRA izrekne opomenu emiteru *TV Pink*, o čemu smo pisali u ranijim monitoring izveštajima. Pored rijaliti programa, Izveštaj se bavi i neodgovarajućim označavanjem filmova i serija koji su emitovani u periodu od 6h do 21 h, a u kojima je, po oceni službe RRA za monitoring, prisutno prikazivanje krvavog nasilja, brutalnih ubistava,

golotinje, eksplicitnog seksa, silovanja i to u vreme kada postoji verovatnoća da ih mogu videti deca i omladina. U okviru zaključka Izveštaja navodi se koje su to mere koje treba doneti da bi se uočeni propusti ispravili. Među njima je utvrđivanje minimalnih standarda koji bi pomogli da se odredi zbog čega su neki programski sadržaji klasifikovani kao pogodni za 12,14 i 16 godina; uvođenje zaštićenog termina od 6h do 21h kada ne bi mogli da se emituju programi označeni oznakom 16 godina; pravilo da zabavni rijaliti programi mogu da budu označeni najmanje sa oznakom 14 godina, a po pravilu sa 16 i 18 godina, kako se ne bi emitovali u terminima u kojima je moguće da će biti dostupni deci i omladini.

Iako je intencija RRA legitimna a i same preporuke deluju logično, čini se da za neke od ovih preporuka u ovom trenutku ne postoji potpora u zakonu. Član 19. Zakona zaista govori o potrebi zaštite dece i omladine od neprimerenih sadržaja. Međutim, preveliko nametanje obaveza može da bude korak ka prereregulaciji. Pre svega, Izveštaj konstatuje da su emiteri u velikoj meri ispunili obavezu označavanja programa, što znači da većina pružalaca medijskih usluga ozbiljno shvata ovu obavezu iz Zakona i Kodeksa. Kreiranje novih pravila koja bi propisala kriterijume za označavanje programa moglo bi da uvede dodatnu konfuziju u odnosu na već uhodanu praksu koju emiteri imaju u desetogodišnjoj primeni Zakona o radiodifuziji u pogledu označavanja programa. Takođe, propisivanje minimalnih standarda bi možda bilo i prekoračenje ovlašćenja koje RRA ima po Zakonu. Naime, RRA je ovlašćena da donese opšteobavezujuće uputstvo u odnosu na neprikladne programske sadržaje koji mogu da ugroze fizički, mentalni i moralni razvoj dece i omladine. Hiperprodukcija propisa za koje ne postoji pravni osnov udaljila bi i regulatora od ostvarivanja proklamovanog cilja i dalje birokratizovala proceduru. Ta prereregulacija praktično bi oduzela emiteru svaku slobodu da samostalno uređuje ovakav programski sadržaj i da ga kao takav označava. Kontrola zakonitog postupanja treba da postoji, ali pravila koja se nameću moraju da budu neophodna u kontekstu ostvarivanja zakona i srazmerna cilju koji treba da postignu – zaštita dece i omladine. Takođe, postavlja se pitanje dostupnosti ovakvih sadržaja putem dnevne štampe a naročito putem Interneta. Da li su današnja deca generalno zaštićena od ovakvih sadržaja, imajući u vidu dostupnost nedoličnih sadržaja na Internetu? Čini se da regulacija postaje nemoćna pred izazovima koje nameće ubrzani tehnološki razvoj i konvergencija medijskih usluga. Zbog toga treba insistirati na edukaciji gledalaca, koji i sami moraju da budu svesni koji programi i na koji način mogu da utiču na njih. Ne može se ceo teret svaliti na emitere, a da se problem ne rešava na širem nivou. U tom smislu, trebalo bi insistirati i na potenciranju razvoja medijske pismenosti, jer ako gledalac nije edukovan, nikakva intervencija države i nezavisnog regulatora neće imati smisla i čak može da bude potpuno kontraproduktivna.

2. Komisija za žalbe Saveta za štampu

2.1. Komisija za žalbe Saveta za štampu u ovom periodu je razmatrala veoma interesantne slučajeve koji se odnose na potencijalne povrede prava na privatnost u izveštavanju. Posebno je zanimljiva žalba koju je Savetu za štampu podneo Zlatibor Lončar protiv dnevnog lista „Alo”, zbog teksta „Sumnjiva smrt

još jedne bebe". Ovaj slučaj pokazuje kako je neprofesionalnim pisanjem o temi za koju javnost ima opravdani interes da zna zapravo došlo do grubog kršenja privatnosti lica o kojima se pisalo. Sporni tekst je, po navodima glavnog i odgovornog urednika dnevnog lista „Alo”, trebalo da pokaže kako i „vrh medicinske vlasti” može biti žrtva potencijalno nesavesnog medicinskog tretmana. Dakle, tema jeste bila značajna za javnost jer ukazuje na probleme u zdravstvu. Međutim, u spornom tekstu je najpre otkriven identitet porodilje, i to tako što je predstavljena inicijalima a potom je ukazano da se radi o supruzi Zlatibora Lončara koji je direktor Urgentnog centra, da bi zatim usledili najintimniji detalji koji se odnose na njen porođaj i zdravstveno stanje. U skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, nosioci javne funkcije jesu podložniji kritici nego obični građani. U tom smislu interes javnosti da zna kako se ponašaju nosioci javne funkcije preteže nad pravom na privatnost, odnosno nosioci javnih funkcija su dužni da „istrpe” izvesno ograničavanje prava na privatnost. Međutim, podaci iz privatnog života javnih ličnosti, odnosno nosilaca javnih funkcija objavljuju se samo ako je to u interesu javnosti, odnosno, ako ti podaci mogu da imaju direktne posledice na više ljudi, ako su u suprotnosti s duhom funkcije koju ta ličnost obavlja, ili idejama koje javno zastupa. Van tih izuzetaka, novinari moraju da poštuju privatnost, dostojanstvo i integritet javnih ličnosti o kojima se izveštava, kao i kod drugih ljudi koji to nisu. Ova obaveza je jasno propisana i tačkom 1. odeljka VII Kodeksa novinara Srbije. Savet za štampu odlučio je jednoglasno da je dnevni list „Alo”, u tekstu „Sumnjiva smrt još jedne bebe”, povredio citirane odredbe Kodeksa, te je time zapravo ukazao da „sužavanje privatnosti” u ovom slučaju nije bilo opravdano sa aspekta pretežnog interesa javnosti da ove podatke sazna.

2.2. Drugi slučaj kojim se Komisija za žalbe Saveta za štampu bavila, a koji ćemo ovde pomenuti, još je komplikovaniji sa aspekta utvrđivanja granica privatnosti prilikom izveštavanja o javnim ličnostima. Radi se o žalbama koje je Ljuba Pantović podnela protiv dnevnog lista „Kurir” i nedeljnika „Scandal” i „Star” zbog iznošenja detalja iz privatnog života njene maloletne ćerke A.P. Ljuba Pantović je bivša učesnica rijaliti programa „Farma”. Pomenuti mediji su u nastavcima iznosili detalje iz njenog privatnog života i privatnog života njene ćerke. Treba napomenuti da je i sama A.P. učestvovala u iznošenju privatnih podataka o sebi, pa se postavlja pitanje da li je, iako maloletnica, bila svesna posledica svojih aktivnosti i da li i ona zato treba da istrpi pomenuto „sužavanje privatnosti”. S druge strane, nalazi se pravo majke da zaštiti privatnost svog deteta kome je zakonski staratelj i koje je, pri tom, maloletno. To je dilema s kojom se Savet za štampu suočio vagajući između principa sužene privatnosti javnih ličnosti, zaštite maloletnika u izveštavanju i prava zakonskog staratelja da zaštiti svoju privatnost i privatnost svoje porodice. Posebno je neverovatno da se u listu „Star” čak našao i lekarski nalaz o trudnoći maloletne A.P, što osim pitanja novinarske, povlači za sobom i pitanje lekarske etike i odnosa poverljivosti lekara i pacijenta, iako je moguće da je i sama A.P. taj nalaz dala na uvid ovom listu. Pisanje ovih medija je ocenjeno kao povreda Kodeksa. Komisija je ocenila da se u konkretnom slučaju radilo o disfunkcionalnoj porodici, te da su i sami roditelji i rođaci zloupotrebljavali maloletnu devojčicu jureći publicitet, smatrajući da su oni nesumnjivo pokrenuli čitavu priču u medijima. Članovi Komisije su ukazali da je Kodeks vrlo jasan kada je reč o zaštiti maloletnika i potvrdili obavezu novinara da se toga drže, nalazeći da pristanak šesnaestogodišnje devojčice na fotografisanje ili davanje izjava nije dovoljan

da novine to objave, budući da je reč o osobi koja u tom životnom dobu ne može zrelo da rasuđuje. Komisija je ocenila da nije dovoljno ni to što su i ostali članovi porodice pristali da učestvuju u medijskom „praćenju” njenog privatnog života. Zanimljivo je da nisu svi članovi Komisije za žalbe imali jedinstven stav o tome da li je neko ko učestvuje u rijaliti programu samim tim učešćem „a priori” pristao da mu/joj pravo na privatnost uvek bude suženo u odnosu na prava „običnih ljudi”. Većina članova Komisije smatrala je da i detalje iz privatnog života javnih ličnosti treba iznositi samo onda kada su u suprotnosti sa funkcijom koju ta ličnost obavlja ili suprotne idejama koje ona javno zagovara, dok su dva člana Komisije mislila da je to pravo uvek suženo, naglašavajući da je u ovom slučaju reč o „simbiozi tabloida i tabloidnih ljudi” koji zajedno učestvuju u nečemu obostrano korisnom, te da se ne može govoriti o tome da mediji nekoga zloupotrebljavaju ili da nekom nanose štetu. Stanovište ova dva člana Komisije takođe je legitimno i biće zanimljivo pratiti i nadalje ovaj slučaj, budući da mediji nastavljaju da izveštavaju o tome.

DRŽAVNI ORGANI

3. Ministarstvo kulture i informisanja

O aktivnostima Ministarstva kulture i informisanja pisali smo i u delu ovog izveštaja koji se bavio monitoringom procesa usvajanja novih zakona. Ovde ćemo samo pomenuti da je, nakon što je novi ministar Ivan Tasovac početkom septembra preuzeo dužnost od prethodnog ministra Bratislava Petkovića, sredinom oktobra imenovan i novi pomoćnik ministra kulture i informisanja zadužen za medije – Saša Mirković. Saša Mirković rođen je 1967. godine, a diplomirao je na beogradskom Pravnom fakultetu. Jedan je od osnivača Radija B92 1989. godine, u kojem je radio kao muzički urednik, direktor programa i generalni menadžer RTV B92. Bio je predsednik i član Upravnog odbora B92 od 2003. do 2007. godine. Saša Mirković je i jedan od osnivača Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), koja je osnovana 1993. godine, a predsednik te organizacije je od 2006. godine. Nakon imenovanja na funkciju pomoćnika ministra, Saša Mirković se povukao sa mesta predsednika i člana Upravnog odbora ANEM-a. Dolazak Mirkovića na mesto pomoćnika ministra predstavlja svojevrсно priznanje aktuelne vlasti svemu onome što su za promociju medijskih reformi u Srbiji učinili ANEM, ali i čitava Medijska koalicija, koju pored ANEM-a čine još i Udruženje novinara Srbije (UNS), Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) i Asocijacija lokalnih nezavisnih medija Lokal pres, što samostalno, što zajedno sa Asocijacijom Medija koja okuplja izdavače nacionalnih štampanih medija i novinske agencije. Mirković je dobio nezahvalan zadatak da na dužnosti pomoćnika ministra kulture i informisanja zaduženog za medije zameni Dragana Kolarevića koji je prethodno razrešen. Podsetimo, Dragan Kolarević bio je u javnosti optuživan za netransparentnost u donošenju medijskih zakona, a ostaće zapamćen po tome što su u njegovom mandatu nacrti medijskih zakona pisani mimo radnih grupa formiranih rešenjima prethodnog ministra Bratislava Petkovića. Kolarević je ovo i priznao u svom odgovoru po zahtevu NUNS-a za pristup informacijama od javnog značaja, kada je

potvrdio da su Nacrt zakona o javnim medijskim servisima koji je Ministarstvo objavilo na svojoj Internet stranici, a koji je u javnosti ocenjen kao nesporno drugačiji i daleko lošiji od onoga na kome je radila Radna grupa, pisali on sam i Željko Poznanović, savetnik u Sektoru za informisanje, mimo odluke ministra Petkovića, ali nije poznato da li je ikakav postupak protiv njega tim povodom i pokrenut. Takođe, nije do kraja razjašnjeno ni da li je u prekrajanje Nacrta bio uključen još neko, kao ni da li prethodni ministar takvo prekrajanje samo nije formalno odobrio, ili pak sa istim nije bio ni upoznat. Mirković će sada, s jedne strane, morati da rekonstruiše šta je sve za vreme Kolarevićevog mandata rađeno u Ministarstvu, da proces izrade propisa vrati u legalnu proceduru, te da dokaže da je Ministarstvo sposobno da radi u transparentnoj proceduri. Za ovo neće imati mnogo vremena, budući da su svi rokovi predviđeni Medijskom strategijom već istekli, a da je i strpljenje medijske zajednice već davno potrošeno.

4. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o личности

Početkom oktobra Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Udruženje novinara Srbije (UNS) zahtevali su odgovore u vezi sa dopisom koji je Ministarstvo unutrašnjih poslova uputilo putem elektronske pošte institucijama koje su uključene u proces eksplanatornog skrininga. U dopisu se navodilo da će se sve informacije i podaci o eksplanatornom skriningu smatrati službenom tajnom u narednih godinu dana i da se kao takvi ne smeju činiti dostupnim sredstvima javnog informisanja i trećim licima. Pri tom je ovakvo postupanje bilo pravdano zahtevom Evropske komisije. Ovim povodom oglasio se i Poverenik za informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o личности koji je u saopštenju za javnost naveo da se sva bitna pitanja u vezi sa klasifikovanjem poverljivih podataka uređuju Zakonom o tajnosti podataka i Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, a da se postojeće odredbe zakona ne mogu zaobilaziti nikakvim neformalnim zahtevima, bez obzira od koga dolaze.

Eksplanatorni skrining, koji na neki način najavljuje početak pregovora Srbije i Evropske komisije o pristupanju EU, odnosi se na preliminarnu procenu ispunjenosti evropskih standarda u odnosu na pregovaračko poglavlje 24. Ovo pregovaračko poglavlje odnosi se na slobodu, bezbednost i pravdu. Podsetićemo da su neka od pitanja o kojima će se raspravljati – borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, pitanje interne kontrole granica, ali i pitanja poput reforme pravosuđa. Već na prvi pogled jasno je koliko su ova pitanja značajna za javnost i prosto je neverovatno da se uskraćuje bilo kakav pristup ovim informacijama i to na osnovu obaveštenja MUP-a koje je poslato elektronskom poštom i potpuno paušalnim podvođenjem svih informacija i podataka o skriningu u režim „službene tajne”. U tom smislu treba napomenuti da su i Poverenik i novinarska udruženja upozorili da se u ovom poluformalnom dopisu koristi pravno nepostojeća terminologija, jer institut „službene tajne” više nije čak ni zakonska kategorija, odnosno važeći Zakon o tajnosti podataka uopšte više ne poznaje takvu kategoriju tajnih podataka. Problem na koji su novinarska udruženja ukazala posledica je generalne

zatvorenosti bezbednosnih službi, koje po svaku cenu žele da mistifikuju svaku svoju aktivnost i da pod velom „službene tajne” uskrate javnosti bitne informacije koje su od značaja za razvoj društva u celini. Podsetićemo na nedavnu presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju – Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije, gde je konstatovano da je pravo javnosti da zna sastavni deo prava na slobodu izražavanja, a takođe, da su čak i tajne službe dužne da određene podatke čine dostupnim javnosti. Skrivanje svih informacija, mimo zakonom predviđene procedure, urušava poverenje u bezbednosne strukture i vraća Srbiju u mračno doba totalitarizma. Naročito je interesantno da se to radi skrivanjem iza navodnog zahteva EU, uz očiglednu obmanu javnosti da kršenje evropskog standarda traži institucija koja je te standarde uspostavila. Postavlja se logično pitanje kako će Srbija dostići evropske standarde ako je već na prvom formalnom koraku pokazala elementarno nepoznavanje principa civilnog društva, konkretnije, civilne kontrole službi bezbednosti od strane javnosti, koja se ostvaruje i putem medija. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti najavio je da će, u cilju otklanjanja svakog eventualnog nesporazuma u vezi s ovim slučajem, obaviti razgovor sa ambasadorom Devenportom, šefom Misije EU u Srbiji.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija je 25. oktobra 2013. godine objavilo Pravilnik o utvrđivanju Plana raspodele frekvencija/lokacija za terestričke analogne FM i TV radiodifuzne stanice za teritoriju Republike Srbije. Ovaj pravilnik je napravio drugačiju raspodelu frekvencija koje su ostale upražnjene usled oduzimanja dozvole emiteru *TV Avala* prošle jeseni. Treba napomenuti da je Predlog plana raspodele bio na javnoj raspravi još u martu ove godine, a nije bio usvojen zbog protivljenja RRA, čije je stanovište bilo da pojedine frekvencije, koje su tada predviđene za potrebe proširenja Inicijalne mreže za testiranje digitalnog signala (Aneks 4), pripadaju mreži K5, za koju treba raspisati konkurs u skladu sa članom 49. Zakona o radiodifuziji. Potom je taj konkurs i raspisan, te posle skoro pola godine i neuspešno okončan. Posle dugih natezanja i nejasnoća u pogledu toga koje frekvencije su zaista neophodne za proces digitalizacije, napravljen je svojevrsan kompromis koji se ogleda u tome što se deo frekvencija koje su pripadale *TV Avali* ima koristiti za potrebe proširenja Inicijalne digitalne mreže a deo za potrebe raspisivanja konkursa za nacionalno pokrivanje, o čemu smo pisali u delu ovog izveštaja posvećenog implementaciji Zakona o radiodifuziji. Ovde ćemo samo ponoviti da novi konkurs RRA ima brojne formalne i materijalne nedostatke, a naročito nije jasno da li će frekvencije za predajnike na dvadeset jednoj predajničkoj lokaciji biti dovoljne da novi analogni emiter pokrije 60% stanovništva Republike Srbije, u skladu sa Zakonom o radiodifuziji. Drugi deo priče je posebno interesantan za sam proces digitalizacije. Naime, kako je moguće da se tek sada nalazi kompromisno rešenje, kada je isto moglo da bude urađeno još u martu, a možda čak i u momentu kada je rešenje RRA o oduzimanju dozvole *TV Avali* postalo pravosnažno? Ovo pre svega pokreće pitanje odgovornosti oba regulatorna tela: RRA, jer je insistirala na raspisivanju konkursa za analognu

televiziju bez obzira na posledice koje su mogle da nastupe (usporavanje digitalizacije; mogućnost da EU oduzme Srbiji opremu koju je dala kao pomoć na zahtev Srbije, a koju je sama Srbija ostavila da propada u magacinima umesto da je instalira i koristi; onemogućavanje države da ranije prihoduje stavljanjem na aukciju digitalne dividende – dela spektra koji bi se oslobodio digitalizacijom emitovanja, i sl.), ali i Ratel-a, koji je jedini ovlašćen za koordinaciju radio-frekvencijskog spektra i koji je nužno morao da zna do čega sve neracionalno korišćenje spektra može da dovede. S druge strane, bez obzira na neopravdano kašnjenje, donošenjem Plana raspodele otklonjene su regulatorne prepreke za proširenje Inicijalne mreže sa 15 na 35 frekvencija, odnosno lokacija, što će omogućiti da se instalira preostali deo opreme koji je donirala EU, ali još važnije, i omogućiti većem broju građana da primaju digitalni signal posredstvom te mreže. Po procenama iz nadležnog ministarstva, radi se o 75% populacije Srbije. Takođe, ranije procene RATEL-a govore u prilog tome da se proširenjem Inicijalne mreže stvaraju uslovi da se proces prelaska sa analognog na digitalno emitovanje završi do leta sledeće godine, odnosno nekih godinu dana pre roka koji je predvidela Međunarodna unija za telekomunikacije, a koji ističe 17. juna 2015. godine. Treba, međutim, reći da uprkos optimističnim procenama, proces digitalizacije još uvek nije u završnoj fazi. Pre svega zbog toga što su proširenjem Inicijalne mreže stvoreni (samo) tehnički uslovi da 75% stanovništva bude u mogućnosti da prima digitalni TV signal. To ipak ne znači da će zaista toliki procenat stanovništva digitalni TV signal primati, jer to zavisi od karakteristika TV prijemnika (da li podržavaju DVBT2/MPEG4 standarde), odnosno od toga da li građani poseduju odgovarajuće STB uređaje. Pored toga, čini se da ni emiteri još uvek nisu u potpunosti informisani o njihovim pravima i obavezama u procesu digitalizacije, a posebno da nisu informisani o troškovima primarne (od svojih studija do head-end-ova nove digitalne mreže), a posebno sekundarne distribucije signala (do krajnjih korisnika). Na kraju, ostaje i da se u skladu sa Strategijom prelaska sa analognog na digitalno emitovanje RTV programa izradi još jedan regulatorni dokument – Plan prelaska, koji će precizno definisati rokove i način prelaska u svakom od 12 regiona – alotmenta. Tek kada se svi ovi preduslovi ostvare moći će da se da konkretnija procena da li će se digitalizacija okončati u rokovima koje su najavili predstavnici države.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Ni u oktobru nisu zabeleženi nikakvi pomaci koji se tiču privatizacije medija u državnoj svojini. Iako je javna rasprava o Nacrtu zakona o javnom informisanju i medijima, koji je još jednom potvrdio deklarativno opredeljenje države da se privatizacija sprovede, okončana još proleto, taj zakon još uvek nije ušao u skupštinsku proceduru. U oktobru održana javna rasprava o Nacrtu zakona o elektronskim medijima i Nacrtu zakona o javnim medijskim servisima u svom dobrom delu ponovo je bila zloupotrebljena za osporavanje privatizacije i inisistiranje na tome da, navodno, jedino državno vlasništvo u medijima može spasiti medijsku scenu u Srbiji, a posebno informisanje na lokalnom i regionalnom nivou. Kao i proleto, i sada su iza napada na privatizaciju bili oni centri političke moći koji

nisu spremni da se odreknu korišćenja javnih sredstava zarad uticaja na javno mnjenje, ali i deo zaposlenih u javnim medijima rukovođenih strahom za gubitak svojih radnih mesta. U međuvremenu, država nije ponudila ni socijalne programe niti podstičaje privatnim medijima za zapošljavanje, te je nesporno jedino da strah zaposlenih u javnim medijima za gubitak svojih radnih mesta svakako nije potpuno lišen osnova. S druge strane, odlaganje privatizacije i nastavak netransparentnog budžetskog finansiranja javnih medija stavlja privatne medije u sve nepovoljniju poziciju i bukvalno ih gura u propast, te opasnost da Srbija zbog odlaganja privatizacije ostane potpuno bez lokalnih i regionalnih medija zaista postaje sve izglednija.

VII ZAKLJUČAK

Oktobar je obeležila smena pomoćnika ministra kulture i informisanja zaduženog za medije Dragana Kolarevića i imenovanje novog – Saše Mirkovića, dosadašnjeg predsednika ANEM-a. Imenovanje Mirkovića na prvi pogled izgleda kao velika pobeda medijske zajednice, budući da je on bio jedan od čelnih ljudi te zajednice u borbi za medijske reforme, intenzivno vođenoj još od usvajanja nedemokratskog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju 2009. godine. Ostaje, međutim, da se vidi koliko će Mirković uspeti da utiče na ubrzavanje reforme. Činjenica da je imenovan punih mesec i po dana nakon rekonstrukcije vlade ne ohrabruje. U međuvremenu, u Srbiji je i dalje sve po starom. Novinari koji se usude da pišu o onome što se lokalnim moćnicima ne dopada i dalje rizikuju da ostanu bez posla ili budu tuženi, a sudeći prema sudskim odlukama koje su obeležile oktobar, od pravosuđa teško da mogu da očekuju mnogo toga dobrog. Vlast i dalje ostaje privržen reformama na rečima, ali se ta privrženost i dalje retko prepoznaje na delima.